

W. NIEWIADOMSKI, J. KRZYMUSKI

Katedra Ogólnej Uprawy Roli i Roślin WSR w Olsztynie

Kierownik Katedry: Prof. dr Witold Niewiadomski

PRACE KONCEPCYJNE NAD REGIONALIZACJĄ ROLNICZĄ WOJEWÓDZTWA OLSZTYŃSKIEGO

Regionalizacja — proces celowego rozmieszczenia produkcji rolniczej na danym terytorium (według definicji większości autorów) — ma szczególnie duże znaczenie na ziemiach północnych. Przyczyny tego są oczywiste — brak wieloletniej tradycji u napływowej ludności rolniczej, niedostateczna i zresztą niełatwa do wykrycia znajomość odrębności środowiska naturalnego, brak dotąd jakichkolwiek syntetycznych pracopracowań, a nade wszystko surowa przyroda wąsko profilująca specjalizację rolniczą (paszowiskowo-hodowlana); dodajmy jeszcze — pilne potrzeby odbudowy zdewastowanego wojną obszaru oraz wydzwignięcie na wyższy szczebel standardu życia ludności.

Te oto przyczyny legły u podstaw jednego z kierunków zainteresowań pracowników naukowych Katedry Ogólnej Uprawy Roli i Roślin WSR w Olsztynie. Datują się one od 1957 r. — Myśl nasza torowała sobie drogę etapami:

Pierwszy etap (teoretyczny) wiąże się z problematyką pojęciową, szukaniem trafnych definicji regionu i regionalizacji, inwentaryzacją tego, co już dokonano na tym polu w kraju i obrębie ziem północno-wschodnich (3). Okres ten uważamy za niezbędną podwalinę dla celnego wyprofilowania dalszego wysiłku naukowego w tak złożonym zagadnieniu jak regionalizacja.

Drugi etap (teoretyczny) polegał na dociekliwej, zmuśnej pracy zbierania dokumentacji liczbowej w celu podjęcia analizy struktury przyrodniczej Pojezierza Warmińsko-Mazurskiego. Chodziło tu o wykrycie ewentualnych niejednorodności fizjograficznych tych obszarów zarówno w odniesieniu do reszty kraju, jak też w obrębie samej jednostki fizjograficznej. Syntetyczne wyrażenie tych wyników pozwoliło Uggli wstępnie wyodrębnić jednostki terytorialne o zarysowanych specyfikach przyrodniczych (10). Dalsze bardziej szczegółowe studia nad charakterem agroekologicznym tych ziem doprowadziły Niewiadomskiego i Krzymuskiego (6) do podziału na regiony, podregiony i mikroregiony przyrodniczo-rolnicze. Kryteria, jakie tu uwzględniono, były następują-

ce: pokrywa glebowa, klimat lokalny, geomorfologia, hydrografia i stoki wodne.

Trzeci etap (praktycystyczny) — to wykorzystanie dotychczasowej pracy rozpoznawczej dla uformowania zasad gospodarki rolniczej opublikowanych w „Poradniku dla rolników ziem północno-wschodnich”. W tej zespołowej pracy (8) starano się ukazać wyłącznie odrębności technologiczne, zarówno w pionie roślinnym, jak i zwierzęcym wynikające ze różnicowań siedliskowych. W ten sposób „Poradnik” stał się dalszym ogniwem naszych prac regionalizacyjnych o wyraźnym obliczu praktycystycznym. Na tle niejedolitej przyrody ukazano specyfikę technologiczną w zakresie: uprawy roli, gospodarki nawozowej, siewów, pielęgnacji, sprzętu, płodozmianów, ponadto kierunków hodowlanych. Krótka — idea „Poradnika” to charakter gospodarki rolniczej, modelowanej przez odrębności siedliskowe terytorium.

Czwarty etap (teoretyczny) miał na celu dokonanie korekty w istniejącym już podziale przyrodniczym. Zachodziła bowiem potrzeba uwzględnienia w nim również warunków ekonomiczno-społecznych uprzednio pominiętych; należało także skonfrontować go z aktualnym stanem i rozmieszczeniem wytwórczości rolnej — punktu wyjściowego do koncepcji perspektywicznych. W oparciu o te dodatkowe kryteria powstał pełniejszy, bardziej miarodajny podział województwa na jednostki regionalne (rys. 1). Dla wydzielonych 4 podregionów i 11 mikroregionów nakreślono generalne założenia perspektywiczne wyrażone wskaźnikami produkcji roślinnej i zwierzęcej (1). Syntezę ich stanowiły systemy gospodarcze zaprojektowane dla podregionów: I — hodowlano-paszowiskowy z bydłem, wysoko intensywny; II — hodowlano-paszowiskowy, średnio intensywny; III — paszowiskowy, mało intensywny; IV — wszechstronny, średnio intensywny.

W zasadzie na tym odcinku zakończono podstawowe studia nad makroregionalizacją rolnictwa w woj. olsztyńskim. Dalsze etapy mają już charakter dociekań bardziej szczegółowych.

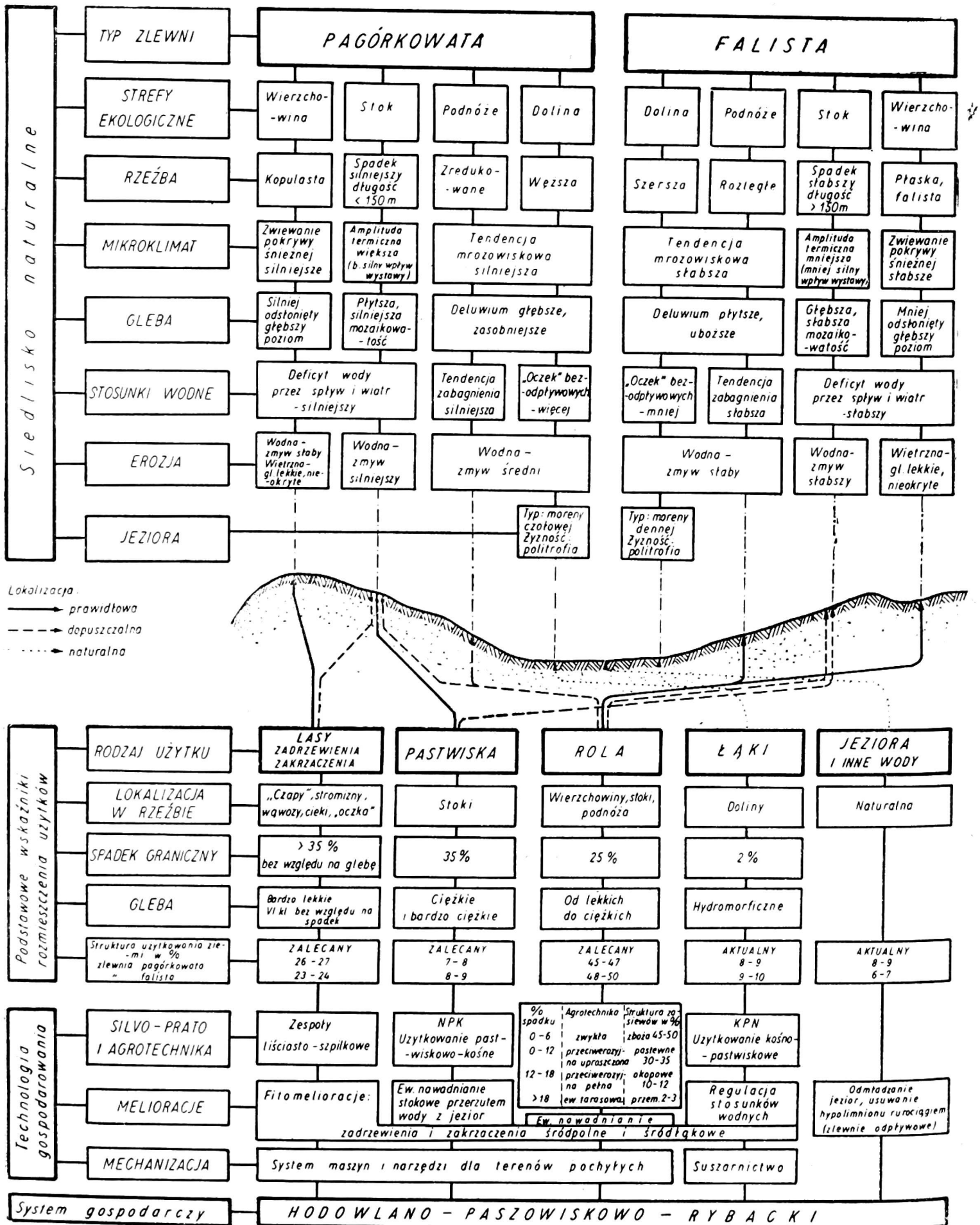
Piąty etap (praktycystyczny) stanowi wszechstronne i wnikliwe rozwinięcie regionalizacji rolniczej wyrażone obszernym studium na temat: „Stan i perspektywa rozwojowa rolnictwa województwa olsztyńskiego na lata 1961—1975”. Opracowanie to wykonano na zlecenie PWRN w Olsztynie, głównie dla potrzeb miejscowego WKPG i ośrodków dyspozycyjnych. Zebrano obszerny materiał dokumentacyjny, dokonano analizy i nakreślono perspektywę w różnorodnych działach rolnictwa, wspierając się rzecz oczywista na istniejącym już podziale regionalnym. Całość obejmuje z górą 2 tys. stron ukazując zręby daleko-siężnego widzenia rolnictwa tej krainy (9).

Szósty etap (teoretyczny) został poświęcony specjalnie obszarom

Rys. 1. Podział woj. olsztyńskiego na podregiony i mikroregiony rolnicze wg J. Krzymuskiego

pojeziernym (Podregion II), rolniczo najtrudniejszym, najmniej poznany, ze względu na intensywniejsze urzeźbienie. Celem było nakreślenie systemu prawidłowego zagospodarowania przestrzennego jednostki hydrograficznej, jaką jest zlewnia. W wyniku syntezy wieloletnich badań opracowano już bardziej uszczegółowione rozwinięcie, publikując je jako pierwszą wersję (4). Z kolei rzeczy doczekała się ona pewnych modyfikacji w pracy p. t. „Model zagospodarowania zlewni na przykładzie erodowanych terenów Pojezierza” (7 i rys. 2). Idea tej koncepcji bazuje na wzmożeniu potencjału produkcyjnego, przy równoczesnym zabezpieczeniu przyrodzonych zasobów zlewni podlegającej procesom stokowym. Model ten składa się z czterech ogniw — siedlisko naturalne, podstawowe wskaźniki rozmieszczenia użytków, technologia gospodarowania, system gospodarczy. Jest to praca metodyczna (7), torująca drogę myślową od poznania przyrody, poprzez założenia produkcyjne, do zracjonalizowania technologii, wreszcie wytyczenia systemu gospodarczego o właściwym profilu. Na szczególną uwagę zasługuje wyeksponowanie problematyki zadrzewieniowej w charakterze fitomelioracji. Mamy tu na myśli wprowadzenie wysokiej roślinności w obszar rolniczy celem poprawy

Rys. 2. System prawidłowego zagospodarowania erodowanych zlewni Pojezierza (wg W. Niewiadomskiego i J. Krzymuskiego)

mezoklimatu, ochrony stoków przed erozją, wzmożenia retencji gruntowej, ponadto redukcji nieużytków zarówno zbyt suchych, stromych czy mokrych, wreszcie polepszenia warunków rekreacyjnych, zdrowotnych, architektury krajobrazu i powiększenie zasobów drewna (5).

S i ó d m y e t a p (praktycystyczny) obejmuje opracowanie regionalizacji związanej z kontrakcją produkcji roślinnej. Jest to odcinek koncepcji wykonywanej na zamówienie społeczne, niezwykle istotnej dla prawidłowego ukierunkowania i wdrożenia w życie naukowych zasad. Kontrakcja bowiem stanowi realny bodziec dla wzmożenia produkcji. Otwiera ona możliwość głębokiego ingerowania w problematykę rolniczą danego terytorium. Ogólne ujęcie tej koncepcji mamy już poza sobą (2), natomiast aktualnie prowadzi się gruntowne studia nad ostatecznym sprecyzowaniem zagadnienia w szczegółach.

Ó s m y e t a p (teoretyczny) dotyczy dalszych opracowań szczegółowych, związanych z regionalizacją ważniejszych ziemiopłodów. Obecnie koncentrujemy się na wszechstronnym przepracowaniu regionalizacji ziemniaka, który dla Pojezierza Warmińsko-Mazurskiego posiada istotną pozycję. Sadzeniak bowiem produkowany w tych surowych warunkach, zaliczanych do obszaru najlepszej zdrowotności, idzie zarówno na użytek wewnętrzznokrajowy, jak i na eksport. W tym zakresie prace są na ukończeniu.

Tak oto w największym skrócie przedstawia się dotychczasowy nasz dorobek naukowy związany z regionalizacją. W perspektywie przewidujemy dalsze przeplatanie się studiów teoretycznych z pilnymi potrzebami praktyki rolniczej. Wysiłek będzie zmierzał w kierunku bardziej dogłębnych ujęć i większego uszczegółowienia przedmiotu badań, a więc mikroregionalizacji, prawidłowego rozmieszczenia dalszych kultur wiodących woj. olsztyńskiego, realizacji wzorowego zagospodarowania przestrzennego jednego z obiektów RZD Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie zgodnie z naukowymi przesłankami.

LITERATURA

1. K r z y m u s k i J.: Zeszyty Naukowe WSR w Olsztynie, t. 15, nr 268, 1963, s. 411—459.
2. K r z y m u s k i J., N o w i e r s k i J.: Wytyczne do kontrakcji roślinnej w woj. olsztyńskim. PWRN. Olsztyn, 1964 (maszynopis).
3. N i e w i a d o m s k i W.: Zeszyty Naukowe WSR w Olsztynie, t. 8, nr 52, 1959, s. 5—22.
4. N i e w i a d o m s k i W.: Zeszyty Naukowe WSR w Olsztynie, t. 17, z. 2, nr 323, 1964, s. 171—192.
5. N i e w i a d o m s k i W.: Problem zadrzewień w polskim piśmiennictwie naukowym. Referat na Konferencję Międzynarodową w Lipsku, 1965.

6. Niewiadomski W., Krzymuski J.: Roczniki Nauk Roln., t. 79, A-3, 1959, s. 733—742.
7. Niewiadomski W., Krzymuski J.: Międzynarodowe Czasopismo Rolnicze. nr 3, 1965.
8. Poradnik dla rolników Ziemi Północno-Wschodnich. Praca zbiorowa pod redakcją W. Niewiadomskiego. Warszawa, 1961.
9. Stan i perspektywa rozwojowa rolnictwa woj. olsztyńskiego w latach 1961—1975. Praca zbiorowa pod redakcją W. Niewiadomskiego. WKPG. Olsztyn, 1961 (maszynopis).
10. Uggla H.: Zeszyty Naukowe WSR w Olsztynie, nr 1, 1956, s. 15—54.